

Ginter Dzierżon

Brak formy kanonicznej w świetle wyroku c. De Angelis z dnia 9 lipca 2009 roku

Ius Matrimoniale 17 (23), 173-183

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Ginter Dzierżon

BRAK FORMY KANONICZNEJ W ŚWIETLE WYROKU C. DE ANGELIS Z DNIA 8 LIPCA 2009 ROKU

Warunkiem formalnym wymaganym do ważności małżeństwa jest forma kanoniczna (kann. 1108 – 1118 KPK). Kwestia zachowania tego wymogu formalnego stała się przedmiotem zainteresowania audytorów rotalnych w wyroku c. De Angelis, wydanym w dniu 8.07.2009 r.¹

1. Przebieg sprawy

W dniu 5. 06. 1993 r. strony procesu zawarły związek małżeński w jednym z miast francuskich przed kapłanem należącym do Bractwa św. Piusa X papieża. Pożycie małżonków trwało siedem lat, gdyż w 2001 r. doszło między nimi do rozwodu².

W 2003 r. kobieta wniosła do jednego z trybunałów francuskich sprawę o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Z treści prezentowanego wyroku rotalnego wynika, że w sądzie tym proces toczył się z tytułu braku formy kanonicznej. Przy czym należy zauważyć, że w tym wypadku trybunał prowadził sprawę w oparciu o proces dokumentalny. W dniu 26. 11. 2003 r. sędzia wydał wyrok negatywny.

Powódka zaskarżyła jednak nieważność tej sentencji, czego Trybunał I instancji nie uznał. Tak więc powódka wniosła apelację, gdzie Ponens ustanowił sprawę wpadkową co do ewentualnej nieważności wyroku pierwszej instancji. Turnus rotalny w dniu 7. 06. 2003 orzekł nieważność wyroku trybunału francuskiego. W następstwie czego, rozstrzygnięcie tej sprawy powróciło do sądu I instancji. W dniu 18. 07. 2007 r. trybunał ten wydał wyrok negatywny.

¹ Por. Wyrok coram De Angelis z dnia 8. lipca 2009, Divionen., A. 95/09, (nieopublikowany), n. 1 – 18.

² Tamże, n. 1.

W dniu 5. 03. 2008 r. powódka wniosła po raz drugi apelację do Roty Rzymskiej. W sądzie tym w dniu 10. 07. 2008 r. ustalono zakres sporu: czy nieważne jest małżeństwo stron z powodu braku zachowania formy kanonicznej?³.

2. Stan prawny

Rozpoczynając prezentację stanu prawnego wyroku Ponens rotalny stwierdził, iż w toczącej się sprawie należałoby odnieść się do dwóch kwestii. to znaczy, należałoby odpowiedzieć na dwa zasadnicze pytania: czy przynajmniej jedno z małżonków było zobowiązane do zachowania formy kanonicznej, zgodnie z wymogami kan. 1108 KPK? Według audytora rotalnego, postawione pytanie kreowało następane: czy obydwójce małżonkowie wystąpili z Kościoła katolickiego formalnym aktem? Jeśli zaś uzyskano by pozytywną odpowiedź na pierwsze z przytoczonych pytań: to wówczas należałoby jeszcze zapytać: czy kapłan asystujący przy zawieraniu związku był do tego prawnie uprawniony⁴.

Dysponując takimi założeniami A. De Angelis przystąpił do redagowania uzasadnienia prawnego sentencji. Mając na uwadze okoliczności toczącej się sprawy, wiążące się z uczestniczeniem stron w życiu Bractwa św. Piusa X nawiązał on do kan. 87 KPK z 1917 r. oraz do kan. 11 KPK podkreślając, że ustawom czysto kościelnym podlegają także ekskomunikowani, heretycy, schizmatycy oraz ci, którzy odstąpili od Kościoła katolickiego⁵. Następnie dodał, że dyspozycje dotyczące przeszkody różności religii oraz formy kanonicznej (kann. 1086 § 1, 1117 KPK) są niczym innym, jak wyjątkami od reguły generalnej skodyfikowanej w przywołanym wyżej kan. 11 KPK. Stąd też, w przekonaniu Ponensa, zgodnie z pryncypium interpretacyjnym ujętym w kan. 18 KPK powinny być ona interpretowane w sposób ścisły⁶.

Należy zauważyć, że przedmiotem szczególnej uwagi audytora rotalnego, stała się klauzula występująca w przywołanych kanonach „i nie odłączyła się od niego formalnym aktem”. Zastanawiając się nad jej treścią najpierw skonstatował on, że wprowadzenia tego typu zastrzeżenia substancjalnie zmieniło dyscyplinę w tej materii. Popierając

³ Tamże, n. 2.

⁴ Tamże, n. 3.

⁵ Tamże, n. 4.

⁶ Tamże, n. 5.

to twierdzenie odwołał się on ujęcia normatywnego „licet ab eadem postea defecerint” występującego w kan. 1099 § 1, n. 1 KPK z 1917 r. Ponadto zwrócił on uwagę, iż kanoniści klasycyści nie ujmowali wystąpienia formalnego z Kościoła w kategoriach parametru prawnie relewantnego w przedmiocie ważności małżeństwa⁷.

Powołując się na przywołaną już wyżej regułę interpretacyjną wiążącą się z interpretacją ścisłą skonstatował on, że należy ją aplikować także do dyspozycji kan. 1117 KPK, gdyż jak spostrzegł już wcześniej, jest ona wyjątkiem od normy generalnej. Kontynuując swą argumentację podkreślił on, iż wymaganiom skodyfikowanym w tej regulacji podlegają również ekskomunikowani, heretycy oraz schizmatycy, którzy nie wystąpili z Kościoła formalnym aktem⁸. Według ponensa, termin „wystąpienie z Kościoła aktem formalnym” zakresowo jest węższy od takich pojęć, jak ekskomunika, herezja, czy schizma⁹.

Nawiązując do treści „in iure” sentencji trybunału I instancji A. De Angelis negatywnie ustosunkował się do zawartego w nim sposobu argumentacji. Podkreślił on, że sędziowie sądu niższego stopnia jurysdykcyjnego w sposób niewłaściwy pojęli zróżnicowanie zachodzące pomiędzy ekskomuniką, herezją, schizmą a wystąpieniem z Kościoła formalnym aktem. Wykazał on, iż w dowodzeniu przesunęli oni punkt ciężkości z kategorii pozytywnego aktu woli wiążącej się z wystąpieniem z Kościoła na fakt aktu schizmatyckiego wiernych i następstw kanrych z nim związanych¹⁰.

Pogłębiając tę myśl zwrócił on uwagę, że problem formalnego wystąpienia z Kościoła wiąże się wprawdzie z manifestacją zewnętrzną tego faktu; to jednak zdaniem A. De Angelisa, to uzewnętrznienie nie zawsze implikuje wolę wewnętrzną wystąpienia z Kościoła. Popierając to twierdzenie audytor rotalny skonstatował, że nie można wykluczyć takich zachowań wiernych, którzy w swoim myśleniu nie mogą pojąć, że jednocześnie przynależenie do różnych Kościołów jest niemożliwe. Według sędziego rotalnego, w takiej sytuacji wolę wewnętrzną wystąpienia ze wspólnoty Kościoła można jedynie domniemywać. Presumpcja ta jednak może zostać obalona dowodem przeciwnym¹¹.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże, n. 6.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże, n. 7.

W tym kontekście autor wyroku skupił jeszcze uwagę na pewnej formie schizmy jaką jest schizma *in fieri*. Wyjaśnił on, że nie podpada ona pod kategorię wystąpienia formalnego z Kościoła. W myśl opinii A. De Angelisa, w tej hipotezie nie następuje bowiem przejście jednostki z Kościoła katolickiego do innego Kościoła¹².

Wobec takiego stanu rzeczy, redaktor sentencji zapytał o komponenty istotne figury wystąpienia z Kościoła formalnym aktem. Uważa on, iż elementami wpływającymi na powstanie tak ważkiej dla wiernego decyzji są zarówno wola wewnętrzna, jak i jej zewnętrzne wyrażenie; ponadto, wymaga się aby wierny był świadom tego ważkiego kroku. Rozwijając tę myśl nawiązał on do dyspozycji kan. 1330 KPK, zgodnie z którą przestępstwo należy uznać za niedokonane, jeśli nikt nie spostrzegł oświadczenia lub ujawnienia¹³. Oprócz tego podkreślił on, że analizowany czyn musi odpowiadać kryteriom aktu ludzkiego¹⁴.

Nie należy więc uznać, twierdzi A. De Angelis, że wierny przynależący do Bractwa papieża Piusa X podjął decyzję o wystąpieniu z Kościoła katolickiego, o której traktuje m. in. kan. 1117 KPK, jeśli z trudem, lub też prawie nie można dostrzec ciężkości lub niedozwoloności wyboru związanego z przynależnością jednostki do Bractwa. Taka ocena zachowań jest tym bardziej zasadna, jeśli nie czyniono tego ze złej woli względem papieża, ale ze względu na partycypację w życiu Bractwa, powodowaną pragnieniem uczestniczenia we Mszy św. według rytu łacińskiego¹⁵.

Powołując się na decyzję sądu I instancji Ponens podkreślił, że turnus francuski przekonywał, iż powódka wystąpiła z Kościoła katolickiego formalnym aktem¹⁶. Odnosząc się krytycznie do tego rozstrzygnięcia Agostino De Angelis wskazał, że sędziowie francuscy uznali, iż Pismo Okólne Papieskiej Rady do Spraw Tekstów Prawnych z 2006 r. posiada walor interpretacji autentycznej o charakterze nieretroaktywnym¹⁷. Biorąc pod uwagę czas zawarcia małżeństwa przez strony w swej argumentacji nie powołali się oni więc na wytyczne zawarte

¹² Tamże.

¹³ Tamże, n. 8.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże, n. 9.

¹⁷ Por. Pontificio Consilio de Legum Textibus, *Litterae circulares missae omnibus Conferentiis episcopalibus (varius linguis exaratae) quoad verba «actu formali defectionis ab Ecclesia catholica»* (Cann. 1086 § 1, 1117 e 1124 CIC) et quaedam epistulae respicientis ipsarum litterarum, *Communicationes* 38 (2006), s. 170 – 172.

w tym dokumencie, ale nawiązali do odpowiedzi Papieskiej Rady z 1997 r skierowanej do biskupa Sionu¹⁸.

Według audytora rotalnego, dokument z 2006 r. nie ma charakteru interpretacji autentycznej, lecz charakter deklaracyjny. Stojąc na takim stanowisku sędzia trafnie spostrzegł, że w takiej sytuacji nie można aplikować reguł interpretacyjnych ujętych w kan. 16 § 2 KPK do stanu faktycznego prowadzonej sprawy¹⁹. Dystansując się od argumentacji trybunału I instancji audytor rotalny skonstatował, iż sędziowie francuscy w dowodzeniu położyli bardziej akcent na partycypacji wiernego we wspólnocie schizmatycznej, aniżeli na dobrowolnym wystąpieniu z Kościoła katolickiego²⁰.

Kolejnym problemem poruszonym w części „in iure” stanowiła kwestia braku formy kanonicznej. Ukazując problematykę formy kanonicznej, Agostino De Angelis nawiązał do ustaleń zawartych w kann. 1108 § i 1109 KPK podkreślając, że wyjątki o których traktuje prawodawca w pierwszej z wymienionych regulacji nie wiążą się z toczącą się sprawą²¹.

Zdaniem Ponensa, co do statusu kapłanów Bractwa św. Piusa X, którzy przewodniczą poszczególnym wspólnotom należy przyjąć, iż nie są oni ani proboszczami personalnymi, ani też nie są oni zrównani z proboszczami na mocy prawa specjalnego. Popierając tę tezę powołał się on na List Kongregacji Doktryny Wiary z dnia 3. 07. 1997 r., skierowany do Roty Rzymskiej, w którym podkreślono, że kapłani tego Bractwa ze względu na brak specjalnej ustawy w tej materii asystują ważnie przy zawieraniu małżeństw zgodnie wytycznymi ujętym w prawie wspólnym, zawartymi w kann. 1108 – 1111 KPK²².

Dysponując takimi założeniami redaktor wyroku skoncentrował uwagę na kwestii delegacji władzy. Przytaczając kan. 1111 KPK podkreślił na całym naciskiem, iż aktu delegacji nie domniemywa się, ale trzeba go udowodnić. W przekonaniu sędziego rotalnego, brak delegacji wiążący się z wiedzą negatywną o tej decyzji nie zawsze można udowodnić. Stąd też nie w każdym przypadku można wymagać takie-

¹⁸ Wyrok coram De Angelis z dnia 8. lipca 2009, jw., n. 9. Z treści wyroku rotalnego wynika, iż odpowiedź ta została zamieszczona w „Documentation catholique” z dnia 6. 07. 1997 r.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże, n. 10.

²² Tamże.

go dowodu od strony powodowej wnoszącej sprawę z tego tytułu²³. W tym kontekście w judykaturze rotalnej przyjęto zasadę, w myśl której jeśli w akcie zawarcia małżeństwa brak jest wzmianki o delegacji, to wtedy domniemywa się brak delegacji, jeśli czegoś przeciwnego nie udowodniono²⁴. Zdaniem audytora rotalnego, taka sytuacja wielokrotnie miała miejsce w odniesieniu do Bractwa św. papieża Piusa X²⁵.

3. Stan faktyczny

Powódka w wieku dziesięciu lat przeprowadziła się do jednego z miast francuskich, w którym to wraz z matką uczestniczyła w pastoralnej działalności wspólnoty Bractwa św. Piusa X papieża²⁶. W 1988 r., kiedy miała ona dwadzieścia jeden lat, doszło do schizmy abp. Lefebvre'a. Pomimo tego wydarzenia, dziewczyna kontynuowała swój udział w życiu Wspólnoty²⁷. Wobec takiego stanu sędziowie sądu I Instancji zapytali ją: czy miała ona wówczas intencję opuszczenia Kościoła katolickiego? W ich przekonaniu, na to pytanie udzieliła ona jednoznacznej odpowiedzi²⁸.

W 2002 r., gdy powódka żyła już w separacji, przebywając u swoich rodziców z dwójką dzieci, wraz swą matką opuściła ona Bractwo św. Piusa X i zaczęła uczęszczać do Bractwa św. Piotra²⁹.

Disponując takim kontekstem, A De Angelis zwrócił uwagę, że małżeństwo między stronami zostało zawarte w 1993 r. w kaplicy Bractwa św. Piusa X papieża, przed przełożonym, który później odszedł z tej wspólnoty³⁰.

Z akt sprawy wynikało, iż kompetentna władza nie wydała wymaganej prawem dyspensy od formy kanonicznej. Taką deklarację złożył w 2003 r. kanclerz Kurii, uprawnionej do podjęcia takiej decyzji³¹.

Zdaniem ponensa, sprawą kluczową w prowadzonym procesie stanowiła kwestia obowiązku stron do zawarcia małżeństwa w formie kanonicznej. Uznał on, iż sędziowie sądu I instancji w sposób nie-

²³ Tamże, n. 11.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże.

²⁶ Tamże, n. 12.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże, n. 13.

właściwy zinterpretowali walor wspomnianego już w części „in iure” Pisma Okólnego Papieskiej Rady Tekstów Prawnych z 2006 r. W przekonaniu bowiem turnusu francuskiego, dokument ten nie miał charakteru retroaktywnego³².

Na innym stanowisku stanął skład sędziów rotalnych. W swej argumentacji zawartej w części „de facto” wyroku wskazali oni na wytyczne co do elementów istotnych aktu formalnego, ujęte w Piśmie Okólnym³³. Dowiedli oni, iż w prezentowanej sprawie nie nastąpiło formalne przejście stron z Kościoła katolickiego do wspólnoty schizmatycznej. Popierając to twierdzenie podkreślili oni, że w tym wypadku nie wystąpiły okoliczności pozwalające domniemywać, że powódka miała intencję wewnętrzną wystąpienia z Kościoła. Opierając się na tej przesłance doszli oni do przekonania, że była ona zobowiązana do zawarcia małżeństwa w formie kanonicznej³⁴.

Oceniając z kolei status pozwanego, sędziowie rotalni na podstawie jego oświadczenia zawartego w dokumentacji sądu I instancji uznali, że był on świadomy ekskomuniki zaciągniętej przez kard. Lefebvre’a. Z jego zeznań jednak wynikało, że on także nie wystąpił z Kościoła katolickiego formalnym aktem³⁵.

Rozwijając swą argumentację audytor rotalny skonstatował, że sędziowie trybunału niższego stopnia jurysdykcyjnego w swej argumentacji „de facto” położyli szczególny nacisk na zewnętrzny charakter zachowań stron procesu wiążący się z faktem, iż w sposób ciągły uczestniczyły one w życiu sakramentalnym Bractwa, nigdy natomiast nie przyjmowały one sakramentów w innych wspólnotach katolickich³⁶.

Według A. Angelisa, tego rodzaju argumenty uwydatnione zwłaszcza przez obrońcę węzła trybunału francuskiego należy uznać za niewystarczające, gdyż strony w swych oświadczeniach negocowały taką decyzję³⁷.

Przechodząc do rozważenia problemu formy kanonicznej Ponens wstępnie zauważył, iż w Bractwie św. Piusa X wytworzyła się praktyka, że duchowni tej wspólnoty nie prosili ordynariuszy, czy też pro-

³² Tamże.

³³ Tamże.

³⁴ Tamże, n. 14.

³⁵ Tamże, n. 15.

³⁶ Tamże, n. 16.

³⁷ Tamże, n. 17.

boszczów o delegację do asystowania przy zawieraniu małżeństw³⁸. Należy przypomnieć, że przy zawieraniu tego małżeństwa asystował przeor Bractwa, który nie uzyskał wymaganej prawem delegacji.

Wracając do przerwane go wątku należy stwierdzić, iż taka praktyka miała też miejsce w prezentowanej sprawie. Z przebadanych akt kurialnych wynikało, że nie została udzielona wymagana prawem delegacja ani dyspensa od formy kanonicznej. Fakt ten potwierdzili zarówno powódka w swoim oświadczeniu, jak i świadkowie w zeznaniach³⁹.

Stąd też turnus rotalny w dniu 8. 07. 2009 r. wydał orzeczenie za nieważnością tego związku z powodu braku formy kanonicznej.

4. Wnioski

Z akt zaprezentowanej sprawy wynika, iż w trybunale I instancji oraz trybunale Roty Rzymskiej wydano odmienne wyroki. Sąd francuski bowiem wyrokował za ważnością małżeństwa; turnus rotalny natomiast wydał sentencję „pro nullitate matrimonii”.

Głównym obiektem zainteresowań sędziów obu trybunałów stanowiły dwie kwestie, mianowicie: 1) czy przynajmniej jedna ze stron procesu była zobowiązana do zachowania formy kanonicznej?; 2) czy kapłan asystujący przy zawieraniu tego związku był do tego prawnie uprawniony?

Należy zauważyć, iż ocena statusu stron procesu w prowadzonej sprawie nie była łatwa. Brały bowiem one czynny udział w życiu pastoralnym Bractwa św. Piusa X papieża. Należy przypomnieć, iż Wspólnota ta w 1969 r. została powołana do życia w łonie Kościoła katolickiego przez arcbpa M. Lefebvre'a⁴⁰. W 1975 r. aprobatą kościelną została cofnięta przez bp Pierre Mamie⁴¹; po czym w 1976 r. papież Paweł VI zawiesił jej działalność. W 1988 r. arcbp M. Lefebvre bez zgody papieża udzielił święceń czterem biskupom. W następstwie czego, popadł on w ekskomunikę. Bractwo św. Piusa X nie zaakceptowało tej kary, twierdząc, iż ekskomunika ta była nieważna. Tym samym wspólnota ta stała się wspólnotą schizmatyczną⁴². Należy dodać,

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Szerzej na ten temat zob. B. De Mallerai, *Marcel Lefebvre życie*, Dębogóra 2010, s. 490 – 510.

⁴¹ Tamże, *Kalendarium*, s. 712.

⁴² Tamże, s. 621 - 622.

iz dopiero w 2002 r. rozpoczęto pertraktacje z Rzymem na temat statusu prawnego Bractwa. W 2003 r. wydano komunikat w którym stwierdzono, że katolicy mogą wypełniać obowiązek niedzielny poprzez uczestnictwo we Mszach sprawowanych w Bractwie.

Strony procesu w czasie zawierania małżeństwa partycypowały w życiu Bractwa Piusa X. Rozbieżność decyzji sądu francuskiego i Roty Rzymskiej wyniknęła m.in. z odmiennej oceny ich statusu. Otóż sędziowie francuscy twierdzili, że fakt uczestnictwa stron we Mszach św. sprawowanych w tej wspólnocie przemawiał za tezą o przynależności nupturientów do Bractwa. W konsekwencji więc uznano ich za schizmatyków. Odmienny pogląd w tej sprawie wyraziła Rota Rzymska. Dowiodła ona bowiem, że strony procesu nie wystąpiły z Kościoła katolickiego formalnym aktem.

Należy dodać, iż zarysowana odmienność stanowisk wynikała przede wszystkim z odmiennego pojmowania waloru Pisma Okólnego z 2006 r. Otóż sąd francuski twierdził, że dokument wydany przez Papieską Radę do Spraw Tekstów Prawnych jest interpretacją autentyczną. Nawiązując do zasad interpretacyjnych ujętych w kan. 16 § 2 KPK konsekwentnie przyjęto, że ten akt prawny nie ma charakteru retroaktywnego. Poglądu tego nie podzielił turnus rotalny przekonując, iż Pismo Okólne jest jedynie zwykłą deklaracją normy o jasnej skądinąd treści. Należy się zgodzić z tym poglądem. W dokumencie bowiem Stolicy Apostolskiej uwydatniono mechanizmy, wynikające z teorii aktu prawnego, wiążące się z korelacją zachodzącą w decyzji jednostki pomiędzy sferą wewnętrzną oraz sferą zewnętrzną. Wydaje się, iż orzekający trybunału francuskiego w swej wykładni oparli się na zasadach pozytywizmu prawnego. W swej argumentacji tak „in iure”, jak „in facto” w głównej mierze położyli oni nacisk na przynależności stron do schizmatycznego Bractwa św. Piusa X papieża. Nie zastanowili się oni natomiast nad intencją wewnętrzną zachowań wiernych.

Tego typu sposobu interpretacji nie podzielił audytor rotalny A. De Angelis. Wychodząc z założeń teorii aktu prawnego skoncentrował on uwagę nie tylko na obszarze zewnętrznych postaw stron, lecz przede wszystkim na sferze wewnętrznej podejmowanych decyzji. Dowiódł on, iż pomimo faktu, że nupturienti brali czynny udział w życiu pastoralnym Bractwa św. Piusa X, to jednak w ich świadomości nie zrodziła się pozytywna intencja przeciwna Kościołowi katolickiemu. W tym wypadku wystąpił więc dysonans pomiędzy sferą wewnętrzną oraz sferą zewnętrzną zachowań. Stąd też turnus rotalny stanął na stanowisku,

iz pomimo tego, iz strony brały udział w życiu Bractwa św. Piusa X, to jednak nie wystąpiły one formalnym aktem z Kościoła katolickiego. Uznano zatem, iz były one zobowiązane do zawarcia małżeństwa w formie kanonicznej (kan. 1117 KPK).

Z przepisów o formie kanonicznej wynika, iz wierni, którzy nie wystąpili ze wspólnoty Kościoła są zobligowani do zawarcia związku m. in. wobec świadka urzędowego (kan. 1108 §.1 KPK). Ten wymóg w analizowanej sprawie nie został spełniony, gdyż przy zawieraniu małżeństwie asystował kapłan prawnie nieuprawniony. Otóż świadkiem urzędowym był przeor Bractwa św. Piusa X. Należy dodać, iz zgodnie z Listem Kongregacji Doktryny Wiary z dnia 3. 07. 1997 r. księża należący do tej Wspólnoty nie mieli statusu ministra innej religii, pod warunkiem jednak, że mieli odpowiednią delegację. Na mocy prawa podlegali oni więc regulacjom materialnego prawa małżeńskiego, w tym także wymogom formalnym związanym z ustaleniami odnoszącymi się do formy kanonicznej. Z treści prezentowanego wyroku rotalnego wynika, iz kapłani o takim statusie na mocy samego prawa nie mogą ważnie asystować przy zawieraniu małżeństw. Do ważności aktu bowiem muszą oni otrzymać delegację od uprawnionej władzy kościelnej. Z części „de facto” sentencji rotalnej wynika, że świadek urzędowy nie otrzymał takiej delegacji. Należy jednocześnie podkreślić, iz przepisy dotyczące formy kanonicznej są warunkami formalnymi wprowadzonymi przez ustawodawcę wymaganymi do ważności aktu. Dysponując takim stanem faktycznym, sędziowie rotalni zatem orzekli, że zawarte przez strony małżeństwo jest nieważne z powodu braku formy kanonicznej.

Zaprezentowany wyrok rotalny pod względem merytorycznym należy ocenić bardzo wysoko. Turnus rotalny rozstrzygnął bowiem na pozór kuriozalną sytuację stron na ich korzyść. W swym dowodzeniu sędziowie rotalni nie posłkowali się założeniami pozytywizmu prawnego, obcemu doktrynie kanonistycznej. W swej argumentacji nawiązali oni przede do założeń generalnych teorii aktu prawnego oraz prawa substancjalnego.

Jest rzeczą wiadomą, iz na mocy motu proprio „*Omnium in mentem*”, opublikowanego w dniu 26. 10. 2009 r. przez papieża Benedykta XVI występująca m. in w kan. 1117 klauzula „i nie odłączyła się od niego formalnym aktem” została uchylona⁴³. Tym sposobem więc

⁴³ Por. Benedictus XVI, *Motu proprio Omnium in mentem* – 26. 09. 2009, AAS 102 (2010), s. 13 – 14.

osoby ochrzczone w Kościele katolickim bez względu na ich status są zobligowane do zachowania formy kanonicznej. Na pozór mogłoby się wydawać, iż prezentowany wyrok rotalny w przyszłości będzie posiadał małe znaczenie dla praktyki sądowej. Wydaje się, iż takie przekonanie jest mylne. Otóż jest prawdą, iż decyzja papieska podjęta we wspomnianym motu proprio nie ma charakteru retroaktywnego. Oznacza to zatem, że wyjaśnienia zawarte w Piśmie Okólnym znajdują aplikację do małżeństw zawieranych przed 2009 r. Stąd też w tym kontekście niezwykle cenna jest ocena dokonana przez ponensa rotalnego wiążąca się z jego walorem prawnym.

Lack of Canonical Form in the View of the Sentence of c. De Angelis of 8 July 2009

The presented study is a commentary on an unpublished sentence of Roman Rota c. De Angelis issued on 8 July 2009. In his commentary, the author pointed out that the divergence between the decision of the courts of first and second instance resulted on the one hand from different approaches to the value of Circular Letter of Pontifical Council for Legislative Texts published in 2006 and, on the other hand, from different interpretative options concerning the category of withdrawal from the Catholic Church community of its members by means of a legal act. According to the author, for these reasons the status of the faithful participating, in the pastoral life of Fraternity of St. Pius was understood differently by the judges of the French court of first instance and the judges of Roman Rota. As a result, the court of the first instance decided that the parties involved in the schismatic community were not obliged to retain the canonical form; in contrast, the other court, taking into account the internal intention of the decision made by the parties, came to a conclusion that they did not withdraw from the Church and so they ought to enter into marriage in the legally established form.